

Helena Jaklič | Dve črtici

Okni

V mestu so okna tesno skupaj in hiše se ob hiše oslanjajo, ljudje pa razvešajo zastore, da se ubranijo očem. Dve hišici sta z vrtom zvezani, iz okna se v okno jasno vidi. Ali komu ni do zastorov, ko so noč in dan odprta okenca? Na št. 20 stanuje Egidij Sever, montanist, na št. 21 Tatja Marn, študentka. Da ni čuječe mamice, ki bi polkenca hčerki zapirala ali ponoči k njej v sobo legala? No, nikogar ni, niti drugih strank radovednost ju ne moti, ker je le še dvoje oken na to stran, starih tetk vedno zaprto stanovanje. No, seveda, skozi špranjo oprezajo mladino in potem skrbno po stopnicah novice kakor splave po reki spuščajo, na njih pa sedita v naročju Egidij in Tatja.

Še nič se ne poznata, čeprav so ju tetke že v naročju v svet poslale. No, močno, drzno in svetlo se Egidiju oko vanjo upira, Tatja se suka mimo okna, ustaviti si ne upa, nič se ne izpostavi prehitri preizkušnji, le tu in tam boječ pogled pošlje, kakor kadar se sonce skriva za oblaki. Tetke Tatje ne vidita, le ko se pokaže na stopnišču ali ko na cesti hodi, opazujejo otroški obrazek, če že nosi sledove silne ljubezni v sebi. No, nič ni opaziti, ponosno dviga nosek, predrzno se ozira naokoli.

Pa, glej, naslednji dan! Egidij spet na oknu. Tatja se je vrnila iz šole, sledil ji je po cesti in zdaj jo čaka pri oknu. Tatja zaloputne vrata, pokaže hrbet oknu, vrže knjige hrupno na mizo, se vrne k oknu, pogleda se v šipi, razkrije nervozno klobuček, pokaže njemu hrbet, zardi, odide, ali že spet je mimo okna, kot da se sprehaja po sobi. Egidiju usta narazen, beli zobje zablestijo kakor korale, oči se zabliskajo, moj Bog, pri tetkah je zaloputnilo okno, po stopnicah že drči splav k strankam, na njem se pohujšljivo spogledujeta Egidij in Tatja.

Kaj da tetke Tatji nič več ne odzdravijo, kakor da hodi greh mimo angelskih dušič? Tatja se domisli in jo zgrabi jeza. Kaj mislijo o meni? Saj so imele čas, ko so jim še usta cvetela. Iz nič delajo malika. Ne bodo več dobile njenega pozdrava.

Večeri se, Tatja k oknu, Egidij tudi. Užaloščena gleda preko vrta, kot da se ji godi krivica. Njemu se usta zaokrožijo in jo pokliče. Strese Tatja glavo in se umakne. Tetke odpirajo polkenca skrivnostno. Noč je. Še je on na oknu, Tatja noče, splav bi porušil stopnice, tetkam bi strašne sanje srčni mir skalile. Naj čaka do jutra? Ali da ne zapre okna? Saj tako ga vabi. Nič. Obrne se glasno na postelji k zidu. Pa kmalu spet pokonci, vstane, radovedno nese nosek k oknu, svetla srajca se vidi kakor Rimske ceste mlečna proga. Egidiju glas iz grla, tiho popeva, hrepeneče in otožno.

Pri tetkah sunek v okno in klic: »Še ni miru ponoči.« Tatja, srdito dekletce, skoči k oknu in se srebrno glasno zasmije. Egidij strmeč zre v belo vilo in stegne roki. Ah, gorje, splav bo najbrž odnesel njuni postelji po stopnicah. Tatja hitro v posteljo in se pokriža: »Pomagaj mi zaspati, Marija, njemu in meni.«

Že je jutro. Obleče se tiho, umije, lase zapeljivo navije in v jutranji obleki stopi k oknu. Egidij sloni na postelji in čaka. Lepo jo pozdravi v belo jutro. Tatja odkima in sramežljivo v kot, ali glavico stisne k beli steni in se privije nanjo, ker ji srce razbija in so ji oči polne sreče in smeha. No, tetke niso zaspale jutranje zore, seveda, nekaj so že zapletle, gospodinje oko je silno resno. Tatja se umakne boječe, srce ji vzdihuje: »Ah, Egidij, pahnil me boš v nesrečo.« Pa vseeno ne more mižati mimo okna in če ne pogleda, se brez volje in misli spet povrne.

Dan pripeka, tetki sta priprli polkenca, Tatji pa dež in sonce ne ubrani, da bi ne imela odprtega okna. Sonce se upira v njeno sobo. No prav, sončila si bo vrat, da ji ni treba v kopališče. Sede na okno s hrbtom malo postrani, da se senca obrazka še Egidiju kaže, sklone glavico, soncu pokaže lice, ali čuj, Egidij jo kliče, jo ogovarja... pa oh, nenadoma tresk od zgoraj, kot z jasnega strela, ki pahne Tatjo z okna. Egidiju se srdito zabliskajo oči, se skrčijo pesti, po stopnicah že pluje dveh mladih ljudi ljubezen, kakor bi Kleopatro razgaljeno vozili v sprevodu in pri nogah Antonij.

Pa Tatjo to ne užene. Šobico naredi srdito, udari ob tla z nogo, čepico na glavo, kodrčke okoli, še torbico in sončnik, se pokaže v oknu, se zasučje, milo pogleda vanj, on vstane, vzame jopič, čaka ga na oknu in se smeje, še jezno zapre polkenca, Egidij tudi in, glej ju, že sta oba na cesti.

Ozreta se tetkam v okno, Tatja zmiga z rameni, Egidij ji vzame roko in odideta v senčni gaj, praviti si o ljubezni. Splav grozeče drvi po stopnicah, butne ob gospodinjina vrata, da se odpro s treskom in da krikneta tetki od sramu, da oči prejasne gledajo, kako se stiskata dva mlada človeka.

Gospodinja potrka pri Tatji in jo opozori na meje, ki si jih vsak lastnik hiše dovoli. Tatja ji nedolžno gleda v materinsko lice, zakaj ljubezen človeka omili, vrne mu senco angelske lepote. Gospodinja, skrbna mati, ji stisne bradico in zašepeče: »Samo ne čez okno, večne pritožbe slišim.«

Vrata se zapro, Tatja se zasučje na peti, se vzpne k oknu in poljubčkov deset z roko pošlje, da se njemu tresejo kolena in osupel ne more zaklicati njenega imena. Mirno stoji ob mizi, na obrazu mu sije ljubezen, ki onemi človeka, da ne more dati glasu od tihe sreče.

Pa se noči, Tatja zasliši, kako jo Egidij kliče. Srečna k oknu plane, ali v sobico pade pod vrati pismo, odpre ga, prečita, v njem grožnja, da bodo obvestile starše. Tatja pred njim raztrga ježno pismo, vrže koščke v veter, on zaskrbljeno čaka, da pride na cesto. Ničesar. — Že spijo ljudje, le tetkam srce utriplje, no, Tatjana pa v solzah na postelji leži, vzdihuje glasno, da se do njega sliši. Čaka... Ura je deveta, deseta... Še malo. Tatja neprestano vzdihuje, njemu se srce krči od ljubezni. Luna lije v njeno sobo kakor Rimske ceste vlaki. Egidij strmi v luno, v njene valove, privlači ga belina, soj, izgublja moč, vzdih njeni mu dvigajo noge, skok, že je v vrtu, potem tiho na ograjo. Tatja! Vzdih so vedno glasnejši. Tatja! Lunini valovi se v njeno sobo valijo, enajsta je odbila, vse je tiho, Egidij k zidu in se vzpne na njeno okno. Tatja! Tatja utihne. Plane v strahu k njemu. »Beži, ljubljeni, gorje nama!«

»Moja si, Tatja, za vse na svetu!«

Poljub strašen ju uklene v nerazrešenje, ali joj! Tresk nad njima, polkenca narazen, luč pri tetkah, na vrt reflektorji vržejo svetlobo. Tatja se oklene svojega junaka in se stisne k njemu v pozabljenju, vsemu svetu v kljubovanje.

»Tvoja sem, Egidij, tvoja vsa in večno.«

Na stopnicah klici in prepiri, Tatja v posteljo, Egidij v svoje gnezdo, splav je porušil hišo, na njem ležita v sladkem spanju dva zasanjana človeka.

Gospodinja trka, trka... Vstopi. Nič ni bilo. Tema. Tatja spi, nič se ne oglasi.

»O, potuhnjenka!« šepče tetka skrbni ženi.

»Hinavsko seme!« sika druga.

Tatji se v sanjah vsipajo na glavo pleve, kakor sneg nagosto, neprestano in zametavajo dvoje vročih src, s sladkim prvim poljubom zapечатениh studentcev. Amor hudomušno stoji pri vratih, gleda strele, ki jih tetke delajo v »Vezuvu« in se sunkovito smeje, da se vse potresa: »To so strele le, a jaz sem sin boginje z vrha Olimpa.«

Dovšinovi

Deseta ura zvečer. Dovšinovi otroci so bili že leto dni brez očeta. Ali to so bili odrasli otroci, že vsi pri denarju, razen najmlajše študentke Elice. Sprehajala se je prosto po hiši, tako dela otrok na očetovem, dokler se kdo vanj ne spotakne. Vendar je bila Elica otrok sreče. Pridobila si je tet naklonjenost in stricev obljube in se je ogledovala za prijatelji. To pa ni bilo čisto v redu. Brat je bil pesnik, človek,

ki se s soncem pogovarja in s srcem piše in mu ljudje ne prisojajo čisto naravne zavesti.

Proti deseti uri je šel kazalec, Elice še ni bilo domov. Ključ so obrnili. No, hodi s fanti in nobeden ji nič ne reče. Sestre so se zresnile. »Naš kruh je, trgamo si plače zanjo. Kačo si gojimo na prsih.«

V tem je potrkalo in ura je udarila deseto. Na vratih se pokaže Elice sijoče obličje, bila je žareča, razživela, zasanjana, kot bi se izvila iz ljubljenih rok. Vstopi in pozdravi. No, odgovora ni dobila, zato se je pozorneje ozrla. Tri sestre so stale vsaka ob svojem vogalu in ga podpirale, roke prekrižane na prsih, oči zasajene v tla.

»Pa ti, Boris?«

Boris se je nasmehnil izgubljeno, kaj bi on, izgublja se vedno iz realnega življenja.

»In mama?«

Nič odgovora.

»Mama! Kje so mama? Butci! Povejte!«

Elica se je prestrašila tišine. Kam so mamo poslali? Kaj se ji je naredilo?

»Ha, kača! Butci jo redijo!«

Šest rok se je stegnilo k njej, zbolelo jo je na ustnih, na licih, na glavi. Od strahu se je umaknila k vratom in zakričala. Tedaj so se vrata sunkovito odprla in v beli nočni srajci je stala na pragu sivolasa bosa mati, otrok brez očeta, bolj nebogljen od vseh petih otrok, odraslih, v moči in ob službi.

»Joj, mama!«

Elica se ji je vrgla okoli vratu. Pa se je znova stegnilo šest rok in jo odvilo od drobnega koščenega telesa.

»Boris!«

Elica se je zatekla k mizi in vzela bratu pero iz rok. Brat je vzel iz žepa svinčnik in je mirno nadaljeval. Elica se je ozrla. Sestre so posadile mamo na stol in ji stale za stražo in tožile razvajenega otroka, ki njih kruh je in jih zaničuje, postava okoli, se razveseljuje in prepira, le želodec si pride ogrevat in na noč posteljo. Mami so solze posrebrile črno ruto, ki si jo je stisnila okoli ramen. Molk ji je zavezal usta. Ali hčere so zaslutile potuho in jim ni bilo do mirne sprave, odpre naj usta mati in se izkaže.

»Držite vodo v ustih in molčite!«

Hčere čakajo, mati jeclja v solzah. Sin Boris piše na list s silno brzino, Elica sedi v kotu blede, v praznji obleki, klobuček vrh kodravih las in ruto okoli vratu. Posluša in jo je groza. Tresavica jo poprime, v prsih nemo ihtenje.

»Za božjo voljo! Poglejte otroka, omedleva!« zakriči mati blazno in se dvigne. Majhna je, do ramen jim sega.

»Tako ste nas izdali, svoje hčere!« se zasmije prva.

»Pokazali ste nam vrata,« sikne druga.

»Poiskali ste nam stanovanje,« pokima tretja.

Elica drhti, zobje ji šklepečejo, Boris neusmiljeno piše. V hiši nastane grobna tišina.

Ura se pomika k enajsti. Udari desetič, enajstič... Mama zakriči: »Kaj čakate? Očeta?«

Troje hčerá se obrne vanjo: »Očeta.«

Elica drhti. Hlad ji je zalezal v meso, v kri, se polastil kosti, že ji obdaja srce z ledeno roko. Klop pod njo se trese in povzroča šum v čudni napeti tišini. Preplašene solzne oči zro brata, nič se ne gane v njem, zatopljen je v svoje pisanje. Obraz mu je miren, resen, obraz umetnika, ki je našel grozoti življenja podobo in ves okrepčan riše prve poteze, odrešen mučnega trpljenja: postal je le še gledalec, pripovedovalec.

»Bog vas je zapustil!« vikne mama. Beseda pade ob stene in molk je ob njih še grozotnejši... Človek, v prepiru razgaljen stoji na pragu sveta in neba in sam sodi. Hladen je, čisto jasen, visok, pripravljen, da ne odneha drugače kot z zmago, najsi se v smrt sklone nasprotnik, naj oledeni srce ljubljenih, naj se nekomu duša joka...

Tedaj se mama zvije v klobčič, ramena se ji dotikajo kolen, začne se tresti in kričati: »Skuhajte čaja, kačel! Skuhajte čaja!«

Nobeden se ne gane, Elica se počasi premakne v kot ob mizi in si skrije glavo. V treh sestrah se je nekaj spremenilo. Začutile so bližino groze, hlad svojih rok in ust in jih je zazeblo. Prestrašile so se sebe. Boris je skočil nenadoma kvišku: »Zakurite!«

Nič.

Sede in napiše, kar je ukazal. Potem vstane, stopi k ognjišču, podkuri, pristavi vode: —

V kozi je začelo šumeti, pokrovka se je privzdigovala pod obilico sopare. Boris je vstal, nasul v krop čaja in odstavil. Čez nekaj minut je prelil, pripravil šest skodelic, natočil vse do vrha, postavil vse na mizo in sedel prvi. Sestre se niso premaknile. Mama vikne: »Dajte mi čaja!«

Boris se okrene in ji da polno vročo skodelico. Mama hlastno zgrabi, ali ojoj! Roka je prešibka, skodelica se razleti na tleh.

Ura je udarila polnoč.

»Čakajte!«

Mama zažuga z roko hčeram.

»Gre naj nam izpred oči!«

Troje glasov se je zateknilo v tišino. Elica vstane in odide. Mama v jok. Ključ je zarožljaj v vratih, na vrtu so se zgubili drobni koraki, roke hčera so se sprostile, zapustile so kuhinjo in odšle spat.

»Pojdi za Elico!«

Mama vstane, Boris še neprestano piše.

»Počakaj, mama!«

Tedaj je mami konec potrpljenja, zgrabi s suho roko bele liste in jih bliskovito vrže v ogenj. Plameni so puhnil, Boris je zavpil s temnim glasom, stegnil roke, si opalil prste in pogasil ogenj, da je ostalo polovico papirja nepogorelega. Pogledal je mater z dolgim, hladnim pogledom, roka mu je drhtela, obrnil se je in odšel v noč.

Elica je najbrž pri sošolki. Pozvonil bo v Mestni ulici, četrto ure od doma. Mraz mu je, roka krčevito tišči papirje v žepu, s plameni zapaljene. Komaj polovico novele se bo dalo razbrati. Peče ga pepel v prste, siva pepelnata barva mu miga pred očmi. Koliko je ura? Že gre v nov dan. Sivo megleno ozračje ga bo zajelo.

Pride mimo svetilnikov. Vse je tiho, le senca se je premaknila na tleh. Komu se hoče ponoči? Temna postava je stopila za hišni vogal. Borisa zgrabi radovednost, požene ga slutnja in se ji bliža. Postava huščne vzdolž hiše v drugo ulico.

»Elica!«

Po ulicah nastane beg: Elica je hitrih nog, Boris je dolgih nog. Cesta poje pod koraki.

»Kaj hočeš? Nisi se zganil.«

Elica se mu trga iz rok.

»Šla boš domov.«

»Ne grem, Boris. Šla bom k prijateljici.«

»Domov moraš. Čuvaj mater, da jo ne pojedjo, da ne pozebe med njimi!«

Trdo jo pelje za roko. Stopita v vrt, ključ zarožlja v vratih, Elica vstopi prva, Boris ji zapre vrata za hrbtom.

»Boris!«

Elica srdito butne v zaklenjena vrata, Boris zavpije mračno:

»Molči! Ne vtikaj se v mojo pot.«

In odide v noč.